

"วิชา..." ที่โรงเรียนไม่ได้สอน

นำเสนอเมื่อ : 5 พ.ค. 2552

"วิชา..." ที่โรงเรียนไม่ได้สอน

วิชาความรู้ในห้องเรียนให้อะไรกับชีวิต การเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาทำให้ผู้เรียนเข้าใจตัวเองและสังคมหรือไม่ เห็นคุณค่าของชีวิตและความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับธรรมชาติเพียงไร

จะหาอย่างไรมีความหมายบางอย่างของชีวิตที่ความรู้ทางวิชาการในห้องเรียนไม่อาจให้นิยาม

การเสวนาเรื่อง "วิชา..." ที่โรงเรียนไม่ไดสอน มีสาระที่ให้คำตอบกับคำถามข้างตนใด และอาจทำให้หลายคนได้คิดว่า

เป้าหมายสูงสุดของการศึกษาคือความเป็นไปเพื่อสิ่งใด เราศึกษาคนควาเพื่อความเข้าใจต่อการดำรงอยู่หรือเพื่อการครอบครองและเอาชนะ ... นี่คืออีกหนึ่งกิจกรรมดีที่

ที่เวทีสร้างสุข สสส. จัดขึ้น เมื่อวันอังคารที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๒ ณ ลานกิจกรรม ชั้น ๓๕ ตึกเอส.เอ็ม.ทาวเวอร์

อาจารย์ประมวล เพ็งจันทร์ นักวิชาการอิสระ เปิดประเด็นด้วยการยกตัวอย่างประสบการณ์ครั้งหนึ่งที่ได้รับจากชายพิการผู้ไม่มีแขนทั้งสองข้าง

สนทนาและเท่าที่ยินยอมมาจากการบอกเพียง ๑๐ ตอน แต่เขาก็สามารถทำให้เราเข้าใจอาจารย์ได้มองชีวิตในมุมใหม่ เขาใจถึงคุณค่าและความหมายของการดำรงอยู่มากขึ้น

"เขาชื่อเอกชัย เมื่อผมพาเขาไปไหว้พระธาตุคอกสุเทพเพื่อเป็นการตอบแทนมิตรภาพที่เขาให้แล้ว เขาก็ถือโอกาสถามผมว่าทำไมผมถึงมาที่นี่

ระหว่างที่นั่งทานอาหารด้วยกันเขาใช้เท้าหยิบก๋วยเตี๋ยวขึ้นมาทานไปบนโต๊ะ แล้วสวมเขาเข้าไปทั้งข้างซ้ายและข้างขวา เมื่อสวมเสร็จแล้วเขายิ้มให้ผมพร้อมกับถามว่า

สวยไหมครับอาจารย์ ความรู้สึกของผมตอนนั้นช่างยิ่งใหญ่และงดงามเหลือเกิน เขาถือครูผู้ยิ่งใหญ่ที่ทำให้ผมรู้สึกได้ถึงคุณค่าของการมีชีวิตอยู่ ทั้งๆ

ที่คนอย่างผมซึ่งมีร่างกายสมบูรณ์และใช้ชีวิตมานานกว่าครึ่งร้อยปีแล้วบางครั้งก็ยังรู้สึกคับข้องหมองใจในชีวิต รู้สึกว่าไม่พอใจ ไม่สมบูรณ์สักครั้ง

ความรู้สึกอันยิ่งใหญ่ที่ผมไม่สามารถสอนให้ลูกศิษย์ของผมรู้สึกได้ในขณะที่ผมเป็นครูสอนปรัชญา"

อาจารย์ประมวล เคยเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนาที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

แต่ตัดสินใจเลือกชีวิตใหม่ด้วยการลาออกจากราชการเมื่ออายุครบ ๕๐ ปี แล้วเริ่มต้นแสวงหาประสบการณ์ด้านจิตวิญญาณ

การเล่าถึงประสบการณ์ทางความรู้สึกละเอียดและน่าสนใจที่ได้เรียนรู้จากชายผู้พิการคนนั้น ผู้ที่จะชี้ให้เห็นว่า

วิชาการหรือความคิดที่มีการเรียนการสอนกันน้อยในสังคมนั้นมีมากเป็นล้นเหลือ

แต่ไม่มีพลังในการขับเคลื่อนชีวิตคนเราไปสู่ความเบิกบานและแจ่มใสเหมือนที่อาจารย์ได้รับความรู้สึกอันทรงพลังจากชายพิการคนหนึ่ง

ซึ่งแม้ร่างกายเขาจะไม่สมบูรณ์ แต่จิตใจเขากลับมีความปีติยินดีกับชีวิตและมีพลังอย่างน่าอัศจรรย์

ใช่หรือไม่ว่า การศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นที่แนวคิด เหตุผล และการคิดเชิงตรรกะ แต่ไม่ได้เติมเต็มความรู้สึกด้านอารมณ์ที่เป็นนามธรรม

อันมีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตและเสริมารอดผลัดกันชีวิตไปสู่ทิศทางที่สร้างสรรค์ได้ ... แล้ววิธีการเรียนการสอนอย่างไร

จึงจะทำให้ผู้เรียนถึงพร้อมซึ่งความสมบูรณ์แห่งชีวิต

แบบอย่างจากโรงเรียนทอสี ซึ่งเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ คือการนำพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน

เป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุขผ่านการลงมือปฏิบัติ อาจารย์บุญผาสุวัฒน์ รัชชดาตะนันท์ ผู้อำนวยการโรงเรียนทอสี

พบหลักการศึกษาด้านแนวทางของพุทธศาสนาเมื่อได้อ่านหนังสือของท่านพุทธทาสภิกขุ และพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)

ประกอบกับการนำตัวเองเข้าสู่วิถีปฏิบัติธรรม จึงทำให้เขาได้สัมผัสพุทธศาสนาที่วางด้วยเรื่องการศึกษาและชีวิตมากขึ้น ดังที่อาจารย์ได้อธิบายไว้ว่า

"พอจบหลักสูตรศาสนาได้ว่า ชีวิตคือการศึกษ การศึกษาคือชีวิต ก็เริ่มมองว่าสาระทั้ง ๘ ที่ให้เด็กเรียนนั้นเน้นเป็นวิชาการมาก แต่สิ่งที่ขาดหายไปคือ

วิชาชีวิต เราจะเรียนเฉพาะวิชาเลข ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ แด่วิถีชีวิตที่เราอยู่ร่วมกันตั้งแต่ก้าวเท้าเข้ามาในโรงเรียนกลับไม่ได้เอามาเป็นบทเรียน

แต่เอาหลักสูตรศาสนาเข้ามาใช้เราจะไม่เรียนชีวิตเพิ่มขึ้น"

วิธีการที่อาจารย์บุญผาสุวัฒน์นำบทเรียนชีวิตมาไว้ในโรงเรียนคือ จัดสรรวิถีชีวิตในโรงเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาชีวิต เช่น ตอนเช้าเมื่อแม่ครัวทำอาหาร

เด็กๆ ต้องไปช่วยงานในครัวด้วย เด็กๆ จะได้เรียนรู้การหันผัก การซอยผัก ขณะเดียวกันก็ได้เรียนรู้วิชาชีวิตคือ การมีน้ำใจ การแบ่งปัน

และการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น วิชาชีวิตจึงเป็นวิชาที่มีความเป็นองค์รวม ไม่แยกส่วน และการสอนในทุกวิชาไม่ว่าจะเป็นคณิตศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์

จะต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาชีวิตอันมีวิชาที่สำคัญในเบื้องต้นคือ วิชาสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง หรือสร้างสัมมาทิฐิ และต้องทำความเข้าใจกับผู้ปกครองด้วยว่า

โรงเรียนสอนให้เด็กนอบน้อม มีความเคารพต่อคุณครู ซึ่งไม่ใช่เฉพาะครูที่สอนในห้องเรียน แต่หมายถึงแม่ครัว คนขับรถ คนสวน หรือยามรักษาความปลอดภัย

สวนครูที่สอนในห้องเรียนและผู้ปกครองทุกคน ก็เปรียบเสมือนนักศึกษาที่ต้องเรียนรู้ไปพร้อมกับเด็ก

อีกเรื่องหนึ่งที่ทางโรงเรียนเน้นมากคือเรื่อง "เกิดมาทำไม" ซึ่งจะสอนเด็กตั้งแต่ระดับอนุบาลโดยใช้สื่อละคร ให้เด็กๆ รู้ว่า

เขาเกิดมาเพื่อทำอะไรประโยชน์ตนเองและผู้อื่นควบคู่กันไป

นอกจากโรงเรียนทอสีแล้ว ยังมีอีกหลายรูปแบบการเรียนรู้ที่น่าสนใจในเวทีการเสวนาครั้งนี้ ดังเช่น คุณชัยวัฒน์ ไชยจรรณวิชัย

จากแผนงานพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ชุมชน ก็มีวิธีการให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จากวิถีชีวิตท้องถิ่นของตน

ด้วยการจัดกิจกรรมพิเศษนอกโรงเรียนในลักษณะค่ายให้กับเด็กพื้นที่ต่างๆ โดยกลุ่มเป้าหมายมีทั้งเด็กที่เรียนจบเพียงชั้นประถม

เด็กที่กำลังเรียนหลักสูตรศึกษานอกโรงเรียน เด็กที่อยู่ในระบบโรงเรียน เด็กชนบท และเด็กเมือง

การส่งเสริมให้เด็กๆ มีโอกาสได้เรียนรู้จากความรู้ที่มีอยู่รอบๆ ตัวในท้องถิ่นและชุมชน จะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจและภาคภูมิใจในถิ่นฐานของตน

ซึ่งความรู้สึกนี้จะนำมาสู่ความภาคภูมิใจในตนเองในระยะต่อมา อันจะทำให้เด็กๆ มีจิตใจที่มั่นคง

และพร้อมจะพัฒนาตัวเองไปในทางที่ดีเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนของตนต่อไป

"กิจกรรมการเรียนการสอนผ่านกระบวนการเรียนรู้ชุมชน เป็นการสอนสร้างสรรควิธีการเรียนรู้ใหม่ๆ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาภูมิปัญญาในท้องถิ่น

และสร้างความตระหนักในคุณค่าของความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน" คุณชัยวัฒน์กล่าว

ด้าน พระมหาณิคม คุณสัมพันธ์ โสภโณภตฺต จาริกาลิกษาลย์ ไชยกระบวนกรแสวงหาความรู้ด้วยการจาริก หรือการเดินทางไปสู่แหล่งความรู้หรือผู้รู้

แตกต่างจากวิธีการศึกษาโดยทั่วไปที่กำหนดให้มีการเรียนอยู่ในสถานศึกษาที่ตายตัวและมีหลักสูตรชัดเจนที่ถูกต้องแน่นอนแล้ว

วิธีการเรียนรู้แบบจาริกาลิกษาลย์จะสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ ด้วยการให้ผู้เรียนมีสำนึกรวมถึงแรงบันดาลใจ เริ่มต้นจากกำหนดหลักสูตรร่วมกันว่า

อยากเรียนรู้อะไรเรื่องอะไร ซึ่งอาจจะเรียนกับใคร ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล สัตว์ สถานที่ หรือสิ่งใด จากนั้นจะไปฟังตัวเป็นศิษย์เพื่อเรียนรู้อะไรที่ตัวเองสนใจ

เพื่อให้เรียนเกิดฉันทะหรือความพึงพอใจที่จะเรียนรู เมื่อจบหลักสูตรแล้วก็มาสรุปบทเรียนร่วมกัน โดยการเรียนการสอนของจาริกาลิกษาลย์ใช้หลักสูตร ๒ ปี

ไม่ต้องเสียค่าลงทะเบียน และเมื่อจบหลักสูตรจะไม่มีการมอบใบประกาศให้ แต่ผู้เรียนต้องนำความรู้ไปปฏิบัติเพื่อประกาศความสามารถของตัวเอง

พระมหาณิคมกล่าวถึงเป้าหมายและประโยชน์ของจาริกาลิกษาลย์ว่า

"ถ้าเขาเรียนตามมหาวิทยาลัยหรือสถานศึกษาต่างๆ จะมีเหมือนการไปซื้อความรู้ แต่กระบวนกรของเราเป็นกรสร้างความรู้

แล้วนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ผู้อื่นและรับใช้สังคม เมื่อการเรียนแบบนี้ไม่ต้องซื้อหา ไม่ต้องเสียค่าลงทะเบียน ผู้เรียนก็จะเขามาด้วยความอ่อนน้อม

และตระหนักในคุณค่าของสิ่งที่เรียน"

สำหรับ ชัยพร นาประทีป หรือ เอี้ยว นักดนตรีผู้เคยหลงรักการเดินทาง เป็นอีกผู้หนึ่งที่มีวิธีการเรียนรู้โดดเด่น

เขากล้าหาญพอที่จะเดินออกจากภูมิลำเนาที่ซึ่งเรียนมาเพื่อแสวงหาตัวเองจากการเดินทาง โดยเอาระยะทางเป็นตัวตั้ง สุดท้ายเขาก็กลับมาหยุดอยู่ที่เดิม

แล้วเริ่มเดินทางเขาสู่ภายในเพื่อค้นหาชีวิตจากพุทธธรรม

"หลังจากได้ฝึกนั่งสมาธิมา ๓-๔ ปี ก็ทำให้พบว่า การเดินทางไปยังสถานที่ไกลไกลหลายๆ แห่งนั้น มันจะไม่มีคุณค่าเลยถ้าเราเลยมิติภายใน คือจิตใจ

จิตวิญญาณของเรา บางทีการออกเดินทางมากๆ อาจจะไม่พบตัวตนที่เราตามหาเลยก็ได้" ชัยพรเล่าถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเดินทาง

วิชาที่โรงเรียนไม่ไดสอน ในทัศนะของชัยพรจึงเป็นวิชาที่เกิดจากการ "ใช้ชีวิต" ด้วยการเดินทางทั้งภายนอกและภายใน จนทำให้ "เข้าใจชีวิต"

อย่างถ่องแท้และนำไปสู่การแสวงหาตัวตนในที่สุด

นอกจาก "วิชา" ที่จะนำผู้เรียนไปสู่ความมีตัวตนที่ชัดเจนบนเวทีชีวิตแล้ว

การศึกษาที่แท้จริงยังควรเป็นไปเพื่อสร้างความเข้าใจอันถ่องแท้ทั้งภายในตัวเอง สังคม และโลก ไม่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยตัววิชาความรู้ที่เล่าเรียนนั้น

เป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ตัวจริงชีวิตในสังคมได้อย่างมั่นใจ แต่สิ่งที่สำคัญไม่แพ้กัน คือ การทำให้ผู้เรียนตระหนักว่า "หากเปิดดวงใจให้กว้าง

ชีวิตก็จะมอบทุกอย่างให้เราได้เรียนรู้" ดังที่อาจารย์ประมวลได้พูดอีกประโยคที่ว่า

"ชีวิตของแต่ละคนมีขั้นตอนในการดำเนินไป และขั้นตอนของการดำเนินชีวิตไปนั้น มันจะมีบทเรียนไปเป็นระยะๆ

ผมจึงพยายามสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ว่า ขอให้ศรัทธาเชื่อมั่นในชีวิตที่มีอยู่ จงศรัทธาเถิดว่าชีวิตนี้จะดำเนินไปเพื่อการเรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่

และเพื่อการค้นพบความหมายทั้งดงามของชีวิต หากเมื่อนั้นนี้ยังไม่พบสิ่งทั้งดงามในชีวิต ก็อย่าสูญเสียศรัทธาในการมีชีวิตอยู่"

ทีมงานเวทีสร้างสุข ... รายงาน

ที่มา: <http://www.seubsan.net/th/index.php/2008-06-14-04-14-46/center/240-notinschool.html>